

Venezuela en het socialisme van de 21^e eeuw

In 1999 werd Hugo Chávez verkozen tot president van Venezuela op basis van een “Boliviaans” programma.^[1] Hij voert een politiek van sociale en economische ontwikkeling, waarbij de mobilisatie en participatie van de bevolking een belangrijke rol speelt. Maar Chávez heeft af te rekenen met oppositie van de pro-Amerikaanse elites van Venezuela, met openlijke steun van Washington. Deze confrontatie doet Hugo Chávez evolueren van een aanhanger van “de Derde Weg” (Tony Blair) tot een radicale verdediger van “het socialisme van de 21^e eeuw”.

Het belang van dit Bolivariaanse proces overstijgt de nationale context. Ook in Brazilië, Bolivia, Ecuador, Nicaragua, Paraguay, enz... werden de voorbije jaren progressieve presidenten verkozen. Samen met Cuba is Venezuela vandaag een referentiepunt voor de volksbeweging op zoek naar een links alternatief. De groeiende Latijns-Amerikaanse integratie kan de machtsverhouding tussen de VS en Zuid-Amerika grondig veranderen.

Toch blijkt dit een proces vol tegenstellingen waarvan de uitkomst geenszins duidelijk is. Ruim 10 jaar beleid van Hugo Chávez toont vele mooie resultaten maar ook enorme problemen, veelzijdige sociale ontwikkeling en diep gewortelde corruptie, brede mobilisatie van het volk en steeds scherper wordende klassentegenstellingen, een sterke leidersfiguur als president en een moeizame en complexe opbouw van een “partij van de revolutie”.

Hugo Chávez ziet de Bolivariaanse revolutie als een strijd voor “het socialisme van de 21^e eeuw”. Zowel over het einddoel als over de weg ernaartoe bestaan verschillende en tegengestelde visies. We analyseren het Bolivariaanse proces en de inhoud van “het socialisme van de 21^e eeuw” vanuit het referentiekader van een nationaal-democratische revolutie. Voor landen die door het imperialisme worden overheerst, is een nationale en democratische fase een noodzakelijke stap om een socialistische maatschappij op te bouwen. Eerst moet de onafhankelijkheid van het imperialisme veroverd worden door de macht van de compradore-burgerij (die aanleunt bij de VS) te breken. Tegelijk wordt een radicale democratisering doorgevoerd van de staat, van de economie, en op sociaal en cultureel vlak. Die strijd kan slechts overgaan in een socialistische revolutie als de arbeidersklasse zich organiseert als drijvende politieke kracht. Een sterke, goed georganiseerde, politiek gevormde en democratische “partij van de revolutie” is de noodzakelijke ruggengraat die de inbreng en actieve participatie van de arbeiders en de georganiseerde bevolking helpt realiseren via de vakbonden, wijkcomités en andere bewegingen. Als in zo’n proces de maatregelen niet ver genoeg gaan, blijft de revolutie hangen in een hervormingspolitiek waarbij wel enige “herverdeling” gebeurt, maar zonder structurele veranderingen. Ook het risico op radicalisme bestaat, waarbij al te snel “socialistische maatregelen” worden doorgevoerd. Als de objectieve en subjectieve voorwaarden niet vervuld zijn haken brede volkslagen af en gaat de revolutie ten onder.^[2]

We analyseren eerst de economische politiek van de Bolivariaanse revolutie en bekijken in welke mate de macht van de compradore-burgerij en de multinationals is gebroken. Daarna onderzoeken we in welke mate – 10 jaar na de verkiezingsoverwinning van Chávez – de invloed van de pro-Amerikaanse elite verdwenen is uit de Venezolaanse staatsmacht. Tenslotte bekijken we of en hoe de arbeidersklasse zich heeft georganiseerd en een revolutionaire vakbeweging heeft opgebouwd. De kwestie van opbouw van de “partij van de revolutie” zal in een volgende bijdrage aan bod komen.

De economische transformatie

Na de poging tot staatsgreep van april 2002 en de grote (patroons)stakingen en sabotageacties in 2002 en 2003 slaagt Chávez erin om de nationale petroleumsector terug in staatshanden te brengen. Tegelijk is er de politiek van “endogene ontwikkeling”, de opbouw van een onafhankelijke nationale economie.

In februari 2009 geeft president Chávez een radicalere invulling van die “endogene ontwikkeling”: “Opdat er socialisme zou zijn, moeten we de economische structuren van Venezuela transformeren, moeten we werken in de richting van sociaal bezit van de productiemiddelen, waarmee we de voorwaarden creëren om sociale rechtvaardigheid te bereiken.” “Socialisme kan niet alleen maar een droom zijn, een hoop, een sentiment. (...) We moeten het economisch model transformeren, zodat het zich baseert op sociaal bezit over de gronden, de industrie, de productiemiddelen. (...) We zijn niet geraakt waar we nu zijn om alleen maar enkele kleine hervormingen door te voeren. We zijn hier om de sociale, politieke en economische structuren grondig te veranderen.”[\[3\]](#)

In zijn Nieuwjaardiscours van 13 januari 2009 gaf Chávez een overzicht van wat er de voorbije jaren gebeurde aan endogene ontwikkeling[\[4\]](#). Tenzij anders vermeld, komen cijfers en citaten uit die toespraak.

Energiesector

Tussen 2006 en 2008 heeft de Venezolaanse staat opnieuw een meerderheidsaandeel verworven in olie- en gasontginningen. Het land blijft samenwerken met oliemultinationals, maar heeft nu zelf altijd een meerderheidsparticipatie.

Typevoorbeeld hiervan is het Integrale Socialistische Project Orinoco. In het verleden hadden VS-multinationals, samen met de vroegere leiding van de nationale oliemaatschappij PDVSA, de regering overtuigd van het feit dat die zware Orinoco-olie niet méér waard was dan steenkool. Dus moest de ontginning aan de multinationals worden overgelaten, terwijl de staat er weinig of niets aan kon verdienen... Die Orinoco-reserve is enorm: hij bevat minstens 235 miljoen vaten ruwe olie (de rest van Venezuela heeft een totaal van 77 miljoen vaten)[\[5\]](#). Vandaag wordt deze olievoorraad ontgonnen in samenwerking met 21 bedrijven uit 18 landen: CNPC en Sinopec uit China, Petrobras uit Brazilië, het Vietnamese Petrovietnam, Galp uit Portugal, Enarsa uit Argentinië, Cupet uit Cuba, Lukoil, Gazprom en THK BP uit Rusland, Petroecuador uit Ecuador, Petroparts uit Iran, ENI uit Italië, Repsol uit Spanje, Belarusneft uit Wit-Rusland, ENAP uit Chili, Petronas uit Maleisië, Ancap uit Uruguay, het Franse Total, Statol uit Noorwegen, en ONGC uit India.

Die 21 bedrijven plannen investeringen van bijna 45 miljard dollar in de periode 2007-2015. Daarvan gaan 21,8 miljard dollar naar petroleumprojecten, inclusief een raffinaderij en 2 installaties om extra zware petroleum te verwerken. In de ontginningszone zelf wordt een industriële pool uitgebouwd. 7,2 miljard dollar is bestemd voor autosnelwegen ten noorden van Orinoco, met o.a. een derde brug over de Orinoco-rivier, en voor de aanleg van een regionaal spoorwegennet. Nog 6 miljard dollar worden geïnvesteerd in thermo-elektrische centrales en 2,7 miljard dollar in industriële projecten. Samen met China wordt een fabriek gebouwd voor de productie van (olie)boorsystemen. Er komt een bedrijf voor houtverwerking voor woningbouw, een staalfabriek, agro-industriële bedrijven, enz. 6,2 miljard dollar gaan naar woningbouw, gezondheidszorg en onderwijs.

Hugo Chavez: “In de Orinoc-regio mag de fout van de 20^e eeuw niet herhaald worden, waarbij olie via grote buizen wordt afgevoerd, terwijl de hele regio verder wegzakt in armoede. Nee! Hier komt een integraal en socialistisch ontwikkelingsproject. Er komen steden, spoorwegen, bossen, scheepvaart over de rivier.”

In 2008 deed PDVSA voor het eerst eigenhandig boringen naar gas, in samenwerking met het Russische Gazprom. PDVSA-agrícola zet grote agro-industriële bedrijven op, o.a. voor suikerriet, en PDVAL ontwikkelt projecten voor voedselproductie. PDVSA-gas comunal heeft nu 60 % van de distributie van LPG in handen, en 33 % van de distributie van methaangas aan huis. De twee grootste privégasbedrijven (Vengas en Tropigas) werden opgekocht. Sindsdien is een uitgebreid project opgezet voor verbetering van de gasbevoorrading in de steden, en voor LPG-auto's.

In de elektriciteitssector werd de Nationale Elektrische Corporatie opgericht in 2007. Sinds de privatisering van de hele sector in de jaren 1990 was er een enorm gebrek aan coördinatie. Er was al vele jaren niets meer geïnvesteerd. Maar in 2008 is de elektriciteitsproductie toegenomen met 4,3 % door de installatie van bijkomende capaciteit. Daarnaast werden nog voor 1000 megawatt aan minigeneratoren (uit Cuba) geplaatst. Bovendien wordt het elektriciteitsnet in de volkswijken en in afgelegen regio's uitgebreid, o.a. via systemen op basis van zonnepanelen.

Staal

Met de nationalisatie van het staalbedrijf Sidor in 2008 (zie verder), werd een belangrijke stap gezet in de opbouw van een nationale staalindustrie. Sidor is het belangrijkste staalbedrijf van het land, en een van de grootste van het Latijns-Amerikaanse continent, met een productie van 4,3 miljoen ton vloeibaar staal per jaar. In 2008 werd 62 % van 20 miljoen ton nationaal ontgonnen ijzererts in de eigen industrie verwerkt.

In samenwerking tussen PDVSA en SIDOR werd een Nationaal Buizenbedrijf opgericht dat stalen buizen en platen produceert die nodig zijn voor de petroleumplatformen en de olie- en gaspijplijnen.

Chávez: "Met het Nationale Staalplan zullen we tegen het jaar 2021 vijftien miljoen ton vloeibaar staal produceren. We zullen in staat zijn om zelf alle buizen te produceren die we nodig hebben voor de leidingen van olie, gas en water, voor de boorplatforms, enz."

Andere industriële sectoren

In de petrochemie werd Pequiven genationaliseerd en omgevormd tot 'Venezolaanse Petrochemische Corporatie'. Nieuwe bedrijven verwerken die petrochemische basisgrondstoffen. Zo is er de productie van waterreservoirs uit kunststof. Die komen niet op de markt terecht, maar gaan rechtstreeks naar het Ministerie van woningbouw, voor fabrieken, voor nieuwe huizen, en voor de plannen van de wijkcomités.

Een fabriek van plasticspuiten voor de openbare hospitalen zorgt voor 40 % besparing op de prijs van het invoerproduct. Chávez: "Die spuitjes worden dus geen koopwaar meer. Eén van de basiselementen van het kapitalisme is precies dat alles koopwaar wordt. Want dan wordt de prijs opgedreven tot het dubbele via een tussenhandelaar. En dan komt er nog een tussenhandelaar die er nog een pak bijdoet. En wanneer dat spuitje bij de patiënt of in het hospitaal komt, dan blijkt dat de meerwaarde, dat begrip waar de grote revolutionaire denker Karl Marx met zoveel helderheid naar verwijst, misschien wel 4 keer of 5 keer de echte kostprijs van de productie is geworden. Dat is de vloek van het kapitalisme."

Bedoeling is om een volledige keten van "socialistische bedrijven" te ontwikkelen: ontginning van de grondstoffen, verwerking in de petrochemie, productie van verbruiksartikelen, en distributie over het hele land. In november 2008 werd een bedrijf geopend voor de productie van verpakking van melkproducten. Begin 2009 waren volgende nieuwe bedrijven in opbouw: 4 voor de bouw van huizen met een basisstructuur van kunststof, één van synthetisch hout, één voor daken van

kunststof, 3 voor materiaal voor voedselbereiding, één voor cementzakken, één voor wegwerpluiers, en een voor katheters. Die bedrijven zullen samen zorgen voor 9.000 directe en 27.000 indirecte jobs.

Tenslotte werd in 2008 ook een Socialistisch Centrum voor Onderzoek en Ontwikkeling opgezet, met als doel om in de petrochemie te streven naar technologische onafhankelijkheid. Chávez: “In het koloniale model dat ons was opgelegd, was deze lokale productie ondenkbaar. Massale hoeveelheden plastic moesten worden ingevoerd – net zoals de voedingsmiddelen zelf, trouwens. En dat terwijl we de grondstoffen hebben om één van de grootste uitvoerders te zijn van petrochemische producten. (...) Strategische ontwikkeling en economische revolutie vormen één geheel: energetische revolutie, landbouwrevolutie, industriële revolutie, petrochemische revolutie.”

In de mijnbouw is er geen nationale inventaris van de bodemrijdommen. Samen met Iraanse en Cubaanse specialisten worden de bodemreserves in kaart gebracht. De exploitatie van strategische grondstoffen als goud, diamant, uranium, nikkel, bauxiet,... is genationaliseerd.

Chávez: “Niet onbelangrijk daarbij is dat ook de werkomstandigheden van de mijnwerkers, en de levensvoorwaarden van hun families verbeterd zijn. Zonder die sociale resultaten zou het zinloos zijn. We willen geen kapitalistische staat zijn die de arbeiders uitbuit. Nee. We werken aan de opbouw van een staat die socialistisch is en bevrijdend voor de arbeidersklasse.”

Distributie

Hoewel de staatsdistributieketen *Mercal* op korte tijd een belangrijke rol is gaan spelen, was er in de voorbije zes jaar vaak een georganiseerde schaarste van geïmporteerde voedingswaren, terwijl de eigen productie onvoldoende blijft. Begin 2009 stelde Chávez dat de nationale productie van rijst voldoende was om zelfvoorzienend te zijn. Maar bedrijven als Arroz Primor van de Polar Company respecteerden de prijsbeperkingen niet en hield producten achter met allerlei trucjes: hun rijstverwerkende installaties werkten op minder dan de helft van de capaciteit en ze leverden uitsluitend “speciale” rijst af (met toegevoegde ingrediënten) die buiten de prijscontroles van de regering viel. Chavez: “Er zijn sectoren van de agro-industrie die weigeren de wet te volgen. We zullen hen niet toestaan de draak te blijven steken met het volk en met de revolutionaire regering.” In februari 2009 werden die installaties (naast een aantal andere) genationaliseerd.

Financiële sector

Tijdens een televisietoespraak op 31 juli 2008 kondigde Chávez de nationalisatie aan van de Banco de Venezuela: “Alleen door het socialisme kan een maatschappij haar emancipatie bereiken”, stelde hij. “We hebben een bank van die grootte nodig. Ze maakt enorme winsten, en die verdwijnen allemaal naar het buitenland. (...) Vanaf nu zullen de winsten niet meer in privé-handen verdwijnen, maar gebruikt worden voor socialistische sociale ontwikkeling.”

Banco de Venezuela is een van de belangrijkste banken van Venezuela. Ze heeft 12 % marktaandeel in leningen, en maakte in de eerste helft van 2008 170 miljoen dollar winst.

In de jaren 1990 maakte de banksector een grote crisis door. 60 % van de banken ging toen failliet. In 1994 kocht de regering een aantal banken op, om ze te herkapitaliseren en in 1996 opnieuw aan de privé te verkopen. De Banco de Venezuela verdween in handen van de Spaanse Grupo Santander voor slechts 300 miljoen dollar. Na 9 maanden was die investering terugverdiend. Verscheidene andere banken ondergingen hetzelfde lot. De Grupo Santander is nu de grootste bankgroep in Latijns-Amerika. In 2007 kwam een derde van haar winst uit dat continent.[\[6\]](#)

Chávez besliste met Santander te onderhandelen over de aankoop van de bank. Deze ‘schadeloosstelling’ is bediscussieerbaar. Maar de essentie is dat deze nationalisatie een belangrijke stap vooruit is. Na de overname van deze derde grootste bank van Venezuela is de staat de grootste speler geworden in het nationale bankwezen.^[7] Toch staan we nog veraf van een algemene nationalisatie van de banksector. Buitenlandse financiële groepen blijven dominant.

Crisis en structurele hervormingen

Vanaf het najaar van 2008 is er een terugval van de olie-inkomsten. “Alle uitgaven die niet absoluut noodzakelijk zijn” worden geschrapt, zei Chavez. Tegelijk verzekerde hij dat het budget voor de sociale missies rond voeding, onderwijs, gezondheidszorg, woning, cultuur, ecologie niet zal verminderen.^[8]

Figuera, de algemeen secretaris van de Venezolaanse Communistische Partij (PCV) maakt een genuanceerde evaluatie. Hij steunt Chávez’ aanpak van de crisis, omdat de minimumlonen stijgen, terwijl de hogere lonen worden aangespoord om in te leveren. Toch vindt hij dat er gebrek is aan politieke wil om de lonen van de topmanagers in de publieke sector dwingend te verlagen. Figuera kritiseerde ook het gebrek aan structurele maatregelen. Volgens de PCV moet de regering het hele bank- en financiële systeem van Venezuela nationaliseren, en een socialistische raad oprichten van werknemers die deelnemen in het management van alle genationaliseerde bedrijven. Figuera: “De regering moet deze crisis benutten om stappen die zetten die breken met de gekende organisatiemodellen van de staat en de maatschappij, niet enkel de crisis beheren”.^[9]

De voorzitter van de Bankiers Vereniging van Venezuela (ABV) Victor Vargas haastte zich om te beamen dat de door Chávez voorgestelde maatregelen “niet alleen opportuun zijn, maar noodzakelijk om de effecten van de internationale financiële crisis op onze economie te voorkomen.” Elk woord van kritiek is nu gevaarlijk, moet hij gedacht hebben...

Socialistische experimenten

Bij boeren en arbeiders en in de volkswijken worden er experimenten opgezet, waarbij op lokaal vlak naar integratie wordt gestreefd van alle initiatieven en *misiones*.^[10]

Chávez: “De missie ‘13 april’, genoemd naar de dag waarop de staatsgreep van 2002 ongedaan is gemaakt, werd opgezet in 2008. Deze missie moet zich in 2009 enorm versterken. Ze heeft drie belangrijke onderdelen: Enerzijds de integratie van alle bestaande *misiones* in de gemeenschappen om stap voor stap een wijkcommune te gaan vormen, zowel in de stad als op het platteland. Anderzijds gaat het om een verbetering van de infrastructuur in die georganiseerde wijken. En ten slotte wordt de uitbouw van de lokale economie versterkt. (...) Er zijn al voorbeelden van zo’n gemeenschappen waar dit volop bezig is, waar het leven grondig is veranderd, waar de volksmacht bestaat. De verandering is enorm als je hun huidige situatie vergelijkt met het verleden.”

Hugo Chavez: “In onze landbouwinitiatieven zitten de grootste mogelijkheden om ons land te ontwikkelen. Niet alleen om voedsel te produceren, maar ook waardigheid. En om – zoals ook Che het zei – de nieuwe man te produceren, de nieuwe vrouw, de nieuwe maatschappij. We hebben arbeidersraden, boerenraden, vissersraden opgezet. Daar wordt een nieuwe arbeidsorganisatie geboren, een nieuw arbeidsbewustzijn.”

“Als wij ons productiemodel niet drastisch veranderen, dan zouden de structuren van ons economisch model één grote leugen zijn. Het economische socialisme, het sociale bezit van de productiemiddelen gaat erop vooruit. Eind 2008 bestond de Venezolaanse Landbouwcorporatie uit 37 basiseenheden voor sociale productie, waar melk koffie, maïs, vis, soja, granen,

hout, enz. wordt verpakt of verwerkt op het landbouwbedrijf zelf. In agro-winkels worden vandaag basisproducten en grondstoffen verstrekt aan 144.000 boeren, die daarmee verlost worden van de chantage en de uitbuiting van de tussenhandelaars.”

De ontwikkeling van een strategische staatssector van collectieve productiemiddelen is een belangrijke stap in de opbouw van een gemengde economie. In deze fase van nationale en democratische revolutie blijft de Venezolaanse economie kapitalistisch, maar de economische basis voor een volgende fase wordt gelegd.

Chávez waarschuwt: “Er moet nog een groot stuk weg worden afgelegd, vooral in de institutionele consolidatie van deze politiek. We moeten er ons ook bewust van zijn dat de strijd voor soevereiniteit nooit definitief voorbij is. We zullen altijd waakzaam moeten blijven, en de nodige maatregelen nemen om die soevereiniteit te verdedigen.”[\[11\]](#)

De strijd tussen de oude en de nieuwe staat

Chávez na zijn overwinning in het hervkiezingsreferendum van februari 2009: “We hebben een oude staat geërfd, die gemaakt is voor en door het kapitalisme en de belangen van de multinationals. Een staat van de politieke partijen die ons land tot een puinhoop hebben gemaakt. En het is in deze staat dat we revolutie moeten maken. (...) Ons volk moet daadwerkelijk deelnemen aan de opbouw van deze regering. Het volk moet mee beslissen.” [\[12\]](#)

De tegenstanders van de Bolivariaanse revolutie zitten niet stil. Zo was de campagne voor lokale verkiezingen van december 2008 bijvoorbeeld zeer veelzijdig: een voortdurende mediapropaganda (nog steeds overheersen grote internationale concerns het Venezolaanse medialandschap). Het kunstmatig creëren van voedseltekorten. Een toenemende infiltratie en zelfs “basisorganisatie” in de volkswijken om verdeeldheid te zaaien. Jongerenorganisaties in de middenklasse (vooral aan de universiteit) die zeer actief “hun rechten” opeisen “tegen de dictatuur” en daarbij geen geweld schuwen... Ook binnen de staatsstructuren en in het publieke gezondheidssysteem worden blokkerende tegenstrategieën opgezet. Tenslotte zijn er de paramilitaire groepen die terreur zaaien, veelal met directe banden in Colombia. Op het platteland bestond dit fenomeen sinds de landhervorming begon in 2001. Maar in het voorbije jaar zijn ook in de steden een aantal leidinggevende syndicalisten vermoord.

Een staat van het volk?

Chávez is er in belangrijke mate in geslaagd om een “staat *voor* het volk” te ontwikkelen. De geneeskunde voor het volk (dank zij Cubaanse steun), veelzijdig onderwijs voor het volk, werkgelegenheid, wijkontwikkeling, cultuur, sport, enz.

Chávez: “De *misiones* zijn een duidelijk voorbeeld van wat mogelijk is als de politieke wil bestaat om samen met het volk en voor het volk dingen te realiseren. Hun grootte en uitgebreidheid als staatspolitiek, als deel van het integrale transformatieproces van de staat en van de maatschappij. Deze *misiones* hebben zich ontwikkeld tot het centrum, de centrale kern van de politiek van de revolutionaire regering.”

Hoe onwaarschijnlijk dit ook lijkt voor wie de grote tegenstellingen tussen arm en rijk in Caracas kent, Venezuela heeft vandaag – na Cuba – de kleinste (of beter: minst extreme) inkomensongelijkheid van Latijns-Amerika.

In welke mate is de Bolivariaanse staat ook op weg om een “staat *van* het volk” te worden? Een systeem van wijkraden is opgezet in het hele land en hun ontwikkelingsinitiatieven worden financieel ondersteund. Ze spelen een toenemende rol in de lokale politiek en zijn een onderdeel van de “directe democratie” die van onderuit de opbouw van een nieuwe staat probeert

te versterken.^[13] Oorspronkelijk waren ze vaak een parallel kanaal om de revolutionaire politiek niet te laten vastlopen binnen de bestaande staatsstructuren. Geleidelijk is er een zekere “integratie” ontstaan.

In het voorbije jaar duwt Chávez in de richting van een stroomversnelling. Op 25 maart 2009 hield de president een bijeenkomst met alle verkozen burgemeesters, gouverneurs en parlementairen van zijn partij (PSUV) “om de volgende fase van de opbouw van het ‘socialisme van de 21^e eeuw’ voor te bereiden”.^[14] Daarbij riep Chávez op om de Bolivariaanse revolutie te radicaliseren. Hij mobiliseerde de PSUV gouverneurs en burgemeesters om de “ideeënstrijd” te ontwikkelen op alle terreinen “zodat er een nieuwe visie en nieuwe waarden kunnen groeien”, en “om de mediaoorlog van de oppositie tegen het regeringsbeleid tegen te gaan”.

Chávez wil elke deelstaatgrondwet en gemeentelijke basiswet op een participatieve manier laten herschrijven, zodat ze de basisprincipes van de grondwet van 1999 overnemen. In de gemeente Torres is dit in 2004 gebeurd. De inwoners en sociale organisaties discussieerden in vergaderingen over hoe hun gemeente moest functioneren. Daarin is o.a. opgenomen dat een commissie van de wijkraden de gemeentefinanciën zou controleren en het lokale ontwikkelingsplan zou leiden.

“Op dit ogenblik zijn er tegenstellingen, want we hebben nog altijd een staat met burgerlijke componenten, met een burgerlijke cultuur, maar we zitten midden in een transformatieproces naar een revolutionaire staat ten dienste van het volk”, stelde Chávez. Hij vergeleek zijn land daarbij met Cuba, waarvan hij stelde dat daar vooruitgang was geboekt die onomkeerbaar is geworden. “Wij zijn nog ver van dit *point of no return*... Ooit zal onze revolutie die graad van maturiteit hebben bereikt.”

Maar veel deelstaatgouverneurs en burgemeesters gaan lijnrecht in tegen deze visie. Veelal blijven kleine, haast feodale machtsgroepjes de plak zwaaien. Soms omwille van eerlijk paternalisme, vaak omwille van corruptie en machtsongor, remmen ze deze politiek op alle mogelijke manieren af.^[15]

Het probleem van veiligheid: de politie...

Vandaag zien vele Venezolanen de politie als een van de basisoorzaken van de onveiligheid. Zware misbruiken blijven bestaan: arbitraire aanhouding, foltering, kidnapping, executie, ... Zo bleek de politie actief te hebben deelgenomen aan een aanslag op een synagoge in Caracas in 2007.

“Onze politie is volledig geïnfiltrerd door criminele netwerken”, stelt Pablo Fernández Blanco, coordinator van Rechtvaardigheid en Vrede in Caracas. Hij ziet grote vooruitgang van de sociale, economische en culturele mensenrechten onder Chávez. Maar bij de politie zijn de problemen nog dezelfde als in de jaren 1990. “We hebben politiemensen die nooit werden opgeleid, en moeten werken in moeilijke omstandigheden. Dit maakt hen bijzonder kwetsbaar voor oneigenlijke praktijken. (...) Dit blijft de achillespees van dit proces. Toch zijn er stappen gezet: in 2006 is er een Nationale Commissie voor de Politiehervorming opgezet. Die heeft een politiemodel uitgewerkt dat overeenstemt met alle principes en richtlijnen rond mensenrechten. Bovendien is er een democratische burgerlijke controle over de politie voorzien. Nu moet een nieuwe Commissie het geheel moet op poten zetten. (...) Maar geen enkele politiehervorming zal succesvol zijn zonder de actieve deelname van de wijkcomités en andere organisaties.”^{[16][17]}

De organisatie van de arbeiders in vakbonden

De arbeiders als voorhoede?

De beslissing over de hernationalisering van de – in 1997 geprivatiseerde – staalfabriek Sidor viel op 9 april 2008, na een lange arbeidersstrijd tegen de Spaans-Argentijnse multinational die weigerde te onderhandelen over een nieuwe CAO. Ondanks de actieve tegenwerking van de Minister van Arbeid (die mee de repressie tegen de staking organiseerde), slaagden de arbeiders erin Chávez te dwingen om maatregelen te nemen tegen deze multinational die zich onaantastbaar waande. De arbeiders hadden hun slag thuisgehaald. Chávez prees het doorzettingsvermogen van de arbeiders van Sidor, en riep de arbeiders op om “een protagonistische rol te spelen” in de revolutie. “De werkende klasse is fundamenteel in gelijk welke socialistische revolutie”, stelde hij. Tegelijk toont Sidor de problemen van de Chávez-regering, waar een (trotskistische) minister van Arbeid zich opstelt aan de zijde van de multinational tot hij wordt afgezet.

Toch is de rol van de arbeiders in de Bolivariaanse revolutie eerder beperkt. Als georganiseerde klasse speelden ze tot nu toe slechts sporadisch een beslissende rol. De verdeeldheid van de Venezolaanse syndicale beweging blijft een essentiële zwakte. Dit heeft historische redenen. Vóór Hugo Chávez in 1998 president werd, was de Confederatie van Venezolaanse arbeiders (CTV) de belangrijkste vakbond. Hoewel die was ontstaan uit arbeidersstrijd, werd hij in de jaren 1980 en 1990 een bastion van steun aan de neoliberale politiek van de grote partijen.^[18] Sinds Chávez aan de macht kwam zijn in de meeste belangrijke bedrijven nieuwe syndicale groepen ontstaan. De nieuwe wetten maakten het mogelijk voor de arbeiders om een referendum te organiseren over wie mocht onderhandelen over de collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO). Een nieuwe generatie van vakbondsmilitanten nam de zaak in handen en verdreef CTV van haar machtspositie. Deze strijd van onderuit schudde de vakbeweging sterk door elkaar.

De samenwerking van de historische CTV met de patroonsorganisatie – ondermeer tijdens de stakingen, de staatsgreep van april 2002 en tijdens de patronale staking van december 2002 tot februari 2003 – deed vele arbeiders in opstand komen. Deze situatie leidde tot de vorming van de Nationale Arbeidersvakbond (UNT) op 5 april 2003.

De nieuwe vakbond werd al gauw de belangrijkste van het land: 76,5 % van de collectieve arbeidsovereenkomsten die werden afgesloten in 2003-2004, waren ondertekend door de UNT. Toch moet dit gerelativeerd worden: de syndicalisatiegraad blijft nog altijd maar goed 20 %.

De beweging blijft sterk verdeeld: over de autonomie van de vakbond, over syndicale democratie, en ook over het comanagement in de staatsbedrijven.

De UNT telt vandaag 21 nationale coördinatoren die grotendeels autonoom handelen, allemaal in naam van de UNT. Sinds 2006 functioneert de UNT zelfs niet meer als nationale federatie. Recent zouden stappen in voorbereiding zijn om de vakbond opnieuw op te richten.

De (kleine) communistische vakbond is steeds buiten de UNT gebleven. Zij kritiseren dit gebrek aan eenheid, en ook het economisme van vele UNT-eisen waarbij wel concrete loon- en CAO-eisen worden gesteld binnen de bedrijven, maar zonder dat die voldoende gekoppeld wordt aan een globale visie over een politieke strategie om het Bolivariaanse proces te verdiepen (bv. om de zeer uitgebreide informele sector geleidelijk op te nemen in de formele “endogene” economie, en ook: welke rol die georganiseerde arbeiders nu opnemen in de politieke uitbouw van de revolutie).

Die strategie is nodig. De Venezolaanse revolutie kan nog steeds alle kanten uit. Dat blijkt o.a. in de nieuwe staatsbedrijven waar conflicten ontstaan tussen de vakbeweging en het management. Zo is er het publieke elektriciteitsbedrijf CADAPE. Na een lange strijd was de arbeidersparticipatie opgenomen in de CAO, maar in de feiten mochten de arbeiderscomités enkel over de kerstversiering beslissen. Dit soort nieuwe tegenstellingen ontstaat steeds vaker: aan de ene kant arbeiders en andere

georganiseerde groepen die echte participatie willen, aan de andere kant sterke weerstand van belangengroepen binnen de staatsbureaucratie. Deze groepen zijn vaak nauw verweven met de rechtervleugel van de PSUV. Ze willen het revolutionaire proces afremmen.¹⁵

Het feit dat de tegenstellingen zich verscherpen is een goede zaak. Maar een verdeelde arbeidersbeweging speelt in het voordeel van de rechterzijde. De strijd is nog niet beslecht.

In deze analyse over de situatie in Venezuela en de strijd voor “het socialisme van de 21^e eeuw” ontbreekt nog een belangrijk element: De opbouw van de partij van de revolutie, als leidende kracht om dit hele proces te leiden. In Venezuela wil Hugo Chávez dat de PSUV (Verenigde Socialistische Partij van Venezuela) deze rol opneemt. Hoe staat het met de opbouw van die partij? Welke houding neemt de communistische partij aan tegenover de PSUV? Een tweede thema is de internationale strategie van de Bolivariaanse revolutie. Haar samenwerking met Cuba, haar leidende rol in de opbouw van de ALBA, het Bolivariaanse alternatief voor Amerika. Deze zullen in volgende bijdragen uitgewerkt worden.

20 juli 2009

Pol De Vos (pdevos-at-itg.be) werkt op het Departement Volksgezondheid van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen. Hij bestudeert er de hervorming van de gezondheidszorgen in Latijns-Amerika en het gezondheidssysteem in Cuba. Hij is lid van de het Departement Studie en Vorming van de Partij van de Arbeid van België.

Pol De Vos medeauteur van *NGO's: Missionarissen van de nieuwe kolonisatie?* (EPO, 1994). Samen met Peter Franssen werkte hij aan *11 september; waarom de kapers vrij spel kregen*, EPO, 2002. Hij werkt mee met het Instituut voor Marxistische Studies en publiceert regelmatig in *Marxistische Studies*.

Noten

[1] Verwijzend naar Simón Bolívar. Voor meer info over de eerste 8 jaar van het Bolivariaanse proces in Venezuela: zie *Marxistische Studies* nr. 77 (2007), waarop dit artikel verder bouwt.

[2] In *Marxistische Studies* nr. 77, (2007) zijn deze concepten verder uitgewerkt.

[3] Hugo Chávez, 20 februari 2009, <http://www.radiomundial.com.ve/yvke/noticia.php?20076>.

[4] Hugo Chavez. Jaarlijkse boodschap aan de natie. 13 januari 2009.
<http://www.radiomundial.com.ve/yvke/noticia.php?17589>.

[5] PDVSA, Oil sowing plan 2005-2030,
www.pdvsa.com/index.php?tpl=interface.en/design/readmenuprinc.tpl.html&newsid_temas=32.

[6] Televisietoespraak Hugo Chávez, 31 juli 2008, <http://www.radiomundial.com.ve/yvke/noticia.php?8724>.

[7] AP, 3 juli 2009, Fabiola Sanchez, *Venezuela assumes control of Spanish-owned bank*, ,
<http://money.aol.com/article/venezuela-assumes-control-of-spanish/481654>.

[8] M. Sanchez, "Venezuela Confronts Capitalism's Crisis with More Revolution", in *Green Left Weekly*, 17 maart 2009. Zie : <http://www.greenleft.org.au/2009/787/40547>.

[9] J. Suggett, "Venezuelan Parties and Associations React to Government's Revised 2009 Budget", www.venezuelanalysis.com/news/4322, 25 maart 2009.

[10] De *misiones* of missies zijn de sociale programma's waarmee Chávez zijn beleid in de praktijk brengt (zie *Marxistische Studies*, nr. 77).

[11] Hugo Chavez. Jaarlijkse boodschap aan de natie van de president van de Bolivariaanse Republiek Venezuela, 13 januari 2009. Zie: <http://www.radiomundial.com.ve/yvke/noticia.php?17589>.

[12] V. Davies en J. Suggett, "The People Won the Vote, Now The People Must Become the Government" (Het volk heeft de verkiezingen gewonnen, nu moet het volk de regering worden), <http://www.venezuelanalysis.com/analysis/4247>, 25 februari 2009.

[13] Zie *Marxistische Studies*, nr. 77.

[14] J. Suggett, "President Chávez and Venezuela's Socialist Elected Officials Meet to Discuss Political Strategy" (President Chávez en de socialistische verkozenen komen samen om te discuten over politieke strategie) , <http://www.venezuelanalysis.com/news/4331>, 28 maart 2009.

[15] M. Alber, "Another Left Turn In Venezuela" (Nog een linkse bocht in Venezuela), *ZNet*, 30 maart 2009. Zie: <http://www.zmag.org/znet/viewArticle/21019>.

[16] P. Fernández Blanco, M. Guillén, and J. Suggett, "Human Rights and Police Reform in Venezuela: A Venezuelan Perspective" (Een Venezolaanse kijk op de mensenrechten en politiehervorming in Venezuela), 3 april 2009. Zie: <http://www.venezuelanalysis.com/analysis/4349>.

[17] We beperken ons hier tot de politie. Voor een analyse van het leger van Venezuela verwijzen we naar *Marxistische Studies*, nr. 77 (2007).

[18] K. Janicke en F. Federico Fuentes, "Venezuela's Labor Movement at the Crossroads", (Venezolaanse arbeidersbeweging op een kruispunt), www.venezuelanalysis.com, 29 april 2009. Zie: <http://www.venezuelanalysis.com/analysis/3398>.